

Sürgün Öncesi, SSCB Dönemi ve Günümüzde Ahıskalı Kadınların Eğitimi Üzerine Bir Araştırma

A Study On The Education Of Ahıska Women Before The Exile, During The USSR Period And Today

Исследование Образования Женщин Ахыска До Депортации, Периода Ссбр И Сегодня

Sevilya Umarova¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10233560>

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi

10.03.2023

Kabul Tarihi

07.11.2023

Anahtar Kelimeler

SSCB'de Eğitim
Ahıskalı Türk Kadını
Evlilik Kurumu

Öz

Eğitim, kaliteli bir yaşamın önemli koşullarından biri olmakla birlikte toplumsal gruplar ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri en aza indirebilecek ve günümüz dünyasında hızlı değişim ve gelişim sürecine uyum sağlayabilecek bir anahtardır. Bu nedenle günümüzde bir toplumun kadınlarına vereceği eğitimin niteliği, toplumun tüm kesimlerini içine alması açısından büyük önem taşımaktadır. Kadın eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, Ahıska Bölgesi Türk kadınları da dâhil olmak üzere tarih boyunca kadınların eğitim ve öğretim konusunda zorluk çektikleri ortadadır. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle dünya sisteminin değişmesi Kadın Eğitim Kurumlarını da etkilemiştir. Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusya'nın yıkılmasının ardından, İkinci Dünya Savaşının meydana gelmesi, köklü değişimlere neden olacak trajedilerin yaşanmasına yol açmıştır. Ancak eğitimde yapılan reformlar sayesinde kadınlar için bir fırsata dönüşmüştür. Bu çalışmada Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dan 36 kadın ile görüşme yapılmıştır. Görüşmelerin yorumlanması ile sürgün öncesi, SSCB dönemi ve günümüzde Ahıskalı kadınların eğitim durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Article Info

Received

10.03.2023

Accepted

07.11.2023

Keywords

Education in USSR
Ahıska Turkish Woman
Institute of Marriage

Abstract

Education is one of the basic conditions for a quality life and a key to minimizing inequalities between social groups and genders and adapting to the process of rapid change and development in today's world. For this reason, the quality of education that society provides to its women is of great importance in terms of the inclusion of all segments of society. Looking at the studies on women's education, it is clear that women, including Turkish women in the Ahıska region, have faced difficulties in being educated and trained throughout history. Women's educational institutions were also affected by the change in the world system with the outbreak of World War I. After the collapse of the Ottoman Empire and Tsarist Russia, the occurrence of the Second World War, the tragedies that will cause radical changes and the reforms in education have turned into an opportunity for women. In this research a total of 36 women from Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan were interviewed. The results

¹ Araştırmacı, sevilya1998@gmail.com, ORCID: 0009-0002-202-8257.

of the interviews have been transcribed in this article with the help of digital research sources.

Информация о статье**Дата прибытия**

10.03.2023

Дата приема

07.11.2023

Ключевые слова

Образование в СССР

Женщина ахыска

Институт семьи

Резюме

Образование является одним из основных условий качественной жизни и ключом к минимизации неравенства между социальными группами и полами, и адаптации к процессу быстрых изменений и развития в современном мире. По этой причине качество образования, которое общество даёт своим женщинам, имеет огромное значение с точки зрения охвата всех слоев населения. При изучении исследований, посвященных женскому образованию, становится очевидным, что на протяжении всей истории женщины сталкивались с трудностями в образовании и обучении, в том числе женщины ахыска-турчанок. С началом Первой мировой войны изменения в мировой системе затронули и женские учебные заведения. После распада Османской империи и Царской России, начала Второй мировой войны, трагедии, которые повлекли к фундаментальным изменениям, а также реформы, проведенные в сфере образования, предоставили определенные возможности для женщин. В ходе этого исследования было опрошено 36 женщин из Казахстана, Кыргызстана и Узбекистана. Результаты интервью были расшифрованы в данной статье с помощью цифровых источников.

1. GİRİŞ

Tarih boyunca kadın eğitimi ile ilgili genel çalışmalara bakıldığında, her toplumda görüldüğü gibi, Ahıska Bölgesi Türk kadınlarının da eğitim-öğretim konusunda zorluk çektikleri görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesi ile birlikte birçok kurumla birlikte kadınların eğitim aldıkları kurumlar da bu süreçten etkilenmiştir. Osmanlı Devleti ve Çarlık Rusya'nın yıkılması, kadınların hayatına belli başlı değişiklikler getirmiştir. Değişen sisteme ayak uydurmaya çalışan kadınlar savaşın yarattığı yıkımla karşı karşıya kalmışlar, ardından yaşanan İkinci Dünya Savaşı da kadınların yaşam koşullarında köklü değişimlere neden olmuştur. Fakat yaşanan bu felaketlerin yanı sıra dünya üzerinde gerçekleştirilen eğitim reformları durumu kadınların lehine değiştirmeye başlamıştır. Çünkü o zamana kadar kadınların eğitim almalarına karşı konulan engeller kaldırılmaya başlamış ve eğitim, devlet düzeyinde artık zorunlu hale getirilmiştir. Bunun temel nedenlerinden biri de savaşta kaybedilen erkek nüfusudur.

Sovyet Birliği Dönemi'nde kadınlar artık sadece ev işlerini gören kimseler değil, yeri geldiğinde siyaset kurumlarında da önemli makamlara gelen bir kimlik kazanmışlardır. Sovyetler Birliğinde kadın algısı ve kadının toplumdaki konumu değişmeye başlamıştır. Halk, genel anlamda Rusça eğitim görmekteydi. Bunun temel sebeplerinden biri ise yükseköğretimdeki eğitim dilinin Rusça olmasıydı. Ana dilde eğitim almalarına izin verilen topluluklarda dahi genel eğilim ebeveynlerinin çocuklarının Rus dilinde eğitim veren okullara devam etmeleriydi. Bunun sebebi ön lisans eğitimi tamamlanınca gidecekleri üniversitelerin yine Rus dilinde eğitim vermeleriydi. Bundan dolayı Sovyetler Birliği coğrafyasında yaşayan diğer topluluklar, çocuklarının çocukluktan itibaren Rus dilinde eğitim görmelerini uygun görmekteydiler. Sovyet toplumunda kadın algısı ve kadının konumu değişmiştir. Artık memleket için çalışan kadın vardır, bu durumda çocuklar kadınların çalışmalarına engel olmamalıdır. Bunun için hükümet kreş gibi çocukların bakımı ve eğitimi için kurumlar açmıştır. Çünkü artık okuyabilen, çalışabilen sosyalist topluma faydalı olacak bireylere ihtiyaç vardır. Sovyetler Birliği coğrafyasında yaşayan tüm halklarda görüldüğü gibi Ahıska bölgesinde de topluma faydalı birey yetiştirme gayreti içinde olan Türk kadını vardır.

Bu çalışmada, Ahıskalı kadınların SSCB dönemi öncesi ve sonrasında eğitimleri üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda sürgün öncesi ve sürgün sonrası sürüldükleri Orta Asya'nın farklı cumhuriyetlerindeki durumları ile günümüzdeki eğitim durumları irdelenmiştir. Böylece Ahıskalı kadınlar tanıtılarak günümüz kaynaklarında bu konudaki bilgi eksikliği giderilmeye çalışılacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Sovyetler Birliği döneminde Ahıskalı Türklere yönelik uygulanan kısıtlamalardan dolayı literatürde bilgi eksikliğinin olduğu görülmektedir. Gerek tarih gerek edebiyat gerek dil gerek eğitim gerekse diğer alanlarda Ahıskalıların yapabilecekleri araştırmalar kısıtlanmıştır (Aliyeva Çınar, 2019). Bunun temelinde de Sovyet Hükümeti tarafından Ahıskalı Türklerin yükseköğretim yoluyla alabilecekleri eğitime engel konulmuş olması yatmaktadır. Dolayısıyla günümüzde Ahıskalı Türkler hakkında yapılan araştırmaların eksik olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan örneğinde özellikle SSCB döneminde ve günümüzde Ahıskalı kadınların eğitim durumlarını ortaya koymaktır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Genel anlamda Ahıskalıların eğitim durumları üzerine araştırmaların sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bununla beraber kadınların eğitim durumu üzerine yapılan çalışmaların daha da sınırlı olduğu söylenebilir (Çınar, 2018). Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak Rusça, Türkçe ve İngilizce kaynakların taranmasıyla birlikte doküman incelenmesi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Sorular

1. Kaç doğumlusunuz?
2. Okula gittiniz mi?
3. Okullar nasıldı? Nasıl ders veriliyordu?
4. Etnik farklılık var mıydı?
5. Kaç yıl eğitim gördünüz? Özellikler?
6. Çok fazla Ahıskalı var mıydı?
7. Eğitiminize çevreniz nasıl bakıyordu?
8. Okumaya izin veriliyor muydu?
9. Verilmiyorsa nedenleri ve gerekçeleri neydi?
10. Okuyanlar kınanıyor muydu?
11. Kızlarda okumaya eğilim nasıldı?
12. Kızlara tavsiyeleriniz nelerdir?

Вопросы

1. Какого вы года рождения?
2. Вы ходили в школу?
3. Какими были школы? Какие уроки преподавались?
4. Было ли этническое разнообразие?
5. Сколько лет вы учились?
6. Много ли было среди обучающихся турок Ахыска?
7. Как реагировало общество на ваше образование?
8. Многим ли разрешали учиться?
9. Если не разрешали, то почему? С чем это было связано?
10. Было ли осуждение в округе?
11. Среди девочек много ли было желающих получить образование?
12. Что бы вы посоветовали нашим девочкам?²

Nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan doküman inceleme yöntemi, “araştırmanın veri setini oluşturan birincil veya ikincil kaynak olarak nitelendirilen çeşitli dokümanların elde edilmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi” olarak tanımlanabilir (Özkan, 2022). Yine nitel araştırma

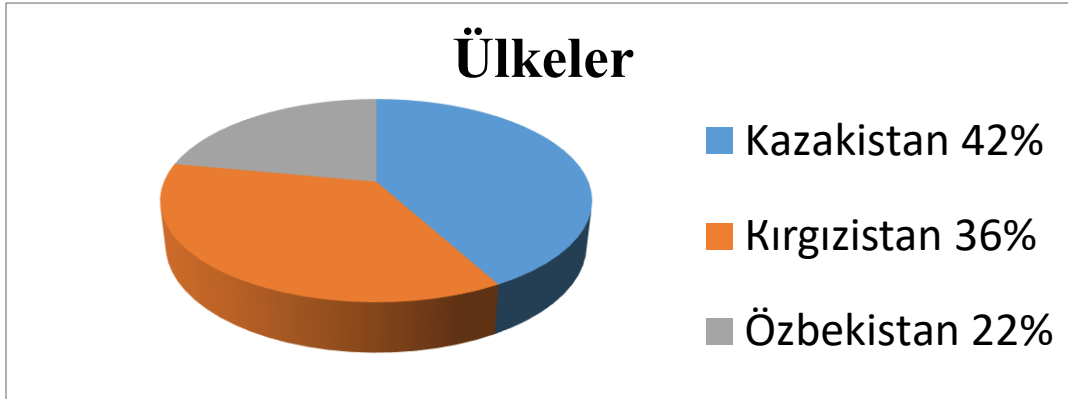
² Mülakatta listede yer almayan ama doğaçlama olarak sorulan sorular da olmuştur.

yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği, “önceden belirlenen sorularla kaynak kişilerin deneyimlerinden, görüşlerinden, duygularından vs. hareketle veri toplamak” olarak nitelendirilebilir (Karasar, 1998).

2.2. Evren-Örneklem

Bu araştırmada çalışma grubunu Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan’da yaşayan elli yaş üstü Ahıskalı kadınlar oluşturmaktadır. Buna göre; Kazakistan’dan 15, Kırgızistan’dan 13, Özbekistan’dan 8 kadın olmak üzere 36 kadınla mülakat gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların ülkelere göre dağılımı

Tablo 2. Üniversite eğitimi alan Ahıskalı kadınların Ülkelere göre dağılımı

KAZAKİSTAN		KIRGIZİSTAN		ÖZBEKİSTAN	
53 % yüksek eğitim görememiş	47% yüksek eğitim görmüş	23 % yüksek eğitim görememiş	77 % yüksek eğitim görmüş	37,5 % yüksek eğitim görememiş	62,5 % yüksek eğitim görmüş

Tablo 3. 10 yıllık temel eğitim alan Ahıskalı kadınların Ülkelere göre dağılımı

KAZAKİSTAN		KIRGIZİSTAN		ÖZBEKİSTAN	
27 % temel eğitim görememiş	73% temel eğitim görmüş	- temel eğitim görememiş	100 % temel eğitim görmüş	37,5 % temel eğitim görememiş	62,5 % temel eğitim görmüş

3. BULGULAR

3.1. SSCB’nin İlk Döneminde Ahıskalı Kadınların Eğitim Düzeyi

Ahıskalı Türkler, SSCB’nin ilk döneminde tarihî vatanları Ahıska’da yaşamaktaydı. 1944 sürgünü öncesinde Ahıskalı Türklerin eğitim durumu o dönemdeki eğitim reformuna bağlıydı. O dönemlerde Lenin’in reformlarıyla eğitim zorunlu hale getirildiyse de açılan okullar genelde il ve ilçe

merkezlerindeydi. Ahıskalı Türklerin çoğu da genel olarak köylerde yaşamaktaydı. Dolayısıyla çocukların, özellikle de kız çocuklarının eğitimi kısıtlanmış durumdaydı.

Aliyeva Çınar'ın (2019) verdiği bilgiye göre 17 Devrimi sonrası, Ahıska Türkleri okullarda önce Arap, sonra Latin ve sonra da Kiril alfabesiyle eğitim görmüşlerdir. “Osmanlı Devleti'nin bu bölgeden çekilmesinden sonra 1920'li yıllardan itibaren Azerbaycan'dan gelen öğretmenler, Ahıska Türklerine Azerbaycan Türkçesiyle eğitim vermişlerdir. 1930'lu yıllarda Ahıska, Adıgün ve Toloş'ta öğretmen enstitüleri açılmıştır. Ayrıca Ahıska gençleri yükseköğretim için Bakü'ye de gidebiliyorlardı.”

Her toplumda görüldüğü gibi Ahıska Türkleri arasında da öne çıkan aydın kadınlar vardı. Burada 1944 sürgününe kadar Ahıska bölgesinde toplumun ileri gelen kadınlarından biri olan Ahıska'da doğmuş ve toplumda bir model haline gelmiş Şefika Şeyhzade Efendizade'den bahsetmeden geçmek doğru olmayacaktır. İlköğrenimini ailede babası Hacı Hafız Muhammed Emin Efendi Şeyhzade'den alan Şefika Efendizade (1882-1959), Ahıska Azgur köyü doğumlu olup Azerbaycan'da ilk kadın eğitimci, ilk kadın gazeteci olarak tanınmıştır (Agezova ve Mussa, 2022). Ayrıca Goca Memmedli'nin (2021) belirttiği gibi, Ahıska bölgesinde eğitim-öğretimde kadınların önemli bir rol oynadıkları görülmektedir. 1944 sürgününe kadar Ahıska'da öğretmenlik yapan şu isimler öne çıkmaktadır: Anşa İsmail kızı, Bilgeyiz Atayeva, Cemile Edhemzade, Cennet Matanova, Embe Bayraktarova, Fahrye Efendiyeva, Faima Saidova, Fatma Halilova, Fürget Hocasade, Gökçek Hudayeva, Hayriye Nuruyeva, Hatice Aliyeva, Hediye Memmedzade, İnalet Şakirova, Nazire Hanım, Növreste Sultanova ve Satut Hanım.

Halk arasında gelir durumu yüksek olanlar eğitim alma imkânına sahipti. Bolşevizm ve öncesi dönemlerde Ahıska bölgesinde Türkçe eğitim görmek mümkündü. Çünkü 1926'da yapılan nüfus sayımlarına göre Ahıska bölgesinde yaşayanlar kimlikte Türk olarak yazılmaktaydı. Okullarda da eğitim Türkçe yapılmaktaydı. Fakat 1935-1936 öğretim yılında okul dili Azerbaycan Türkçesine dönüştürülmüştü ve Ahıska'da yaşayan Türk kesimine de Türk yerine “Azerbaycanlı” kimliği verilmiştir (Goca Memmedli, 2021). Lenin'in ölümüyle ve Stalin'in iktidara gelmesiyle birlikte eğitimde değişimler yaşandı ve insanların eğitim düzeyi zayıflamaya başladı (Umarova, 2021). Bölgenin Çarlık Rusya'ya katılmış olması toplum üzerinde bir etki yaratmıştır. Ahıskalı Türklerin çoğu şehirlerden ayrılarak köy yerlerinde ikamet etmekteydi. Bu durum eğitime de yansımış, okuma yazma oranı hayli azalmış, bundan dolayı da Türklere azınlık statüsü verilmiştir.

Sovyetlerin eğitim için oluşturdukları model dünyaca bilinen bir modeldir. Sovyetler Birliği'nin dört bir yanında okulların açılması, nüfusun eğitim alarak okuryazar olması ülke vatandaşlarına sunulan büyük bir nimetti. Bu dönemdeki eğitimin en önemli yönü Rusların ve Türklerin yaşadığı bölgelerde eğitimin hem Rusça hem de Türkçe olmasıydı. Fakat Ahıskalılar bu durumdan çok daha sonra yararlanacaklardır. Sovyetler Birliği'nin güçlü bir devlet olmasına rağmen, totaliter bir rejim uyguladığı da unutulmamalıdır. Okullarda öğrencilerin eğitim gördüğü ders kitaplarının devletin ideolojisine uygun olarak hazırlandığı da bilinmektedir (Umarova, 2021).

Kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlar da bunları desteklemektedir. Onlara göre, birçok Ahıskalı Türk, sürgün bir halkın üyesi olmalarından dolayı özellikle de eğitim konusunda ayrımcılıklara maruz kalmaktaydı. Yapılan bu görüşmelerde Ahıskalı Türklerin üniversitelere kabul edilmemeleri, ön plana çıkarılan konulardan biriydi. Bu konudaki ayrımcılık, Ahıskalı Türklerin tarımla ve ticaretle uğraşmalarına neden olmuştur (Aydingün ve Aydingün, 2014). Sovyetlerdeki liderlerin çoğunluğu erkek olduğu için kadın sorunu ekonomik ve patriarkal etmenler karşısında ikincil kalmıştır (Mary, 1985, Akt. Karakuş, 2019). Sovyetlerde kadınların işçi, anne ve evin yöneticisi konumunda olmaları ise Rusya'nın sosyalist bir idare altında olduğunu gösterir fakat bunun tam tersi olarak Rusya'nın kapitalist bir toplum olduğu da söylenebilir. Ancak Sovyetler Birliği'nde Batı tarzı kapitalizmden ziyade devlet kapitalizmi uygulanmıştır. Dolayısıyla Rusya'da nasıl bir toplumsal

durumun olduğunu ortaya koyabilmek için elde belgelerin olması gerekmektedir. Bu konuda *Glasnost* yani *açıklık* politikası, gizlenen bazı gerçeklerin ortaya çıkarılmasında yardımcı olabilir. Bu politikayla birlikte daha önce kamuoyuna yansıtılan kadın traktör sürücüleri, astronotlar, paraşütçüler ve neşe ile çalışan kadın işçi ve köylülerle ilgili gizlenmiş gerçekleri daha rahat öğrenme fırsatının yakalandığı söylenebilir (Karakuş, 2019).

3.2. SSCB Sonrası ve Günümüz

Ahıskalı kadınlar arasında sürgün öncesinde eğitim gören kadınların sayısı çok azdı. 1944 sürgünü, Ahıskalıların hayatında halkın yönünü değiştirecek bir dönüm noktasıdır. Bu olay eğitim konusunda da bir dönüm noktası olmuştur. Sürgünle hayat tamamen değişince eğitim alanında da değişimler yaşanmıştır. Artık kadınlar sadece ocak başında değil, eğitimde de kendilerini göstermeye başlamıştır. Ahıskalıların muhafazakâr bir toplum olması sebebiyle bu durum pek olumlu karşılanmamış olsa da, 1960'lı yıllardan 2000'li yıllara gelindiğinde Ahıskalı Türk kadınları arasında eğitim görenlerin sayısı hayli artmıştır. Genel itibarıyla Kazakistan'ın güney kısımlarında yaşayan Ahıskalıların arasında, Almatı'nın gelişmiş bir şehir olmasına rağmen en çok eğitim gören ve çalışan kadınların Çimkent şehrinde yaşadıkları gözlemlenmiştir. Şüphesiz ki bu durumu tetikleyen başka faktörler de mevcuttur. En temel faktörler arasında Ahıskalıların bilime ve ilime merak sarmaları, kadınların bağımsızlıklarına önem vermeleri ve söz hakkı sahibi olmak istemeleri sayılabilir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Türk Cumhuriyetleri bağımsızlıklarını elde etmiş ve artık kendi millî sınırları içinde yeni reformlar geliştirmeye başlamıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya'daki Türk cumhuriyetlerinin içinde Kazakistan hızlı bir gelişim göstermiştir. Son otuz yıl içerisinde ülke ekonomisinin toparlanması ve ülkenin Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in izlediği politika neticesinde ülke iç ve dışta güçlü bir konuma gelmiştir. Bu durum eğitim kurumlarını da etkilemiştir.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Kazakistan Cumhuriyeti'nin hızlı bir gelişme göstermesine karşı Kırgızistan'da böyle bir ilerlemenin olmadığı görülmüştür. Ülke ekonomisinin istikrarlı olmaması, iç siyasetteki dinamikler eğitimde de düşüşe sebep olmuştur. Okuyan sayısında pek fazla azalma görülmesi de okumaya teşvik etme konusunda düşüş yaşanmaktadır. Hâlbuki bağımsızlığını kazanmadan önceki dönemde Kazakistan'da okutulmayan Ahıskalı kız çocuklarının oranı daha yüksek iken ülke bağımsızlığını kazandıktan sonra bu oranda düşüş görülmüştür. Kırgızistan'da ise merkezi yerlerde Ahıskalı Türklerin bakış açılarında modernleşme söz konusu iken, kırsal bölgelerde gerileme yaşanmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Özbekistan'da ise ülkenin o dönemki Cumhurbaşkanı Karimov iktidarı ile sıkıyönetim getirilmiştir. Her yerde disiplin ve kontrol uygulanmıştır. Mülakat yaptığımız kadınların da belirttiği gibi eğitimde de durum aynıydı. Özbekistan'ın başkenti Taşkent ve çevresinde modernleşme ve eğitime olumlu bakış varken, kırsal bölgelerde bu pek mümkün görülmemektedir. Semerkant taraflarında yaşayan Ahıskalı Türkler arasında daha çok muhafazakâr yaşam tarzına önem verilmekteydi. Fakat örneklem olarak ele alınan Ahıskalı Türklerin yaşadığı üç cumhuriyet arasında kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre, eğitim alan kadınların oranı en yüksek Özbekistan'da görülmektedir.

Kısaca belirtmek gerekirse Sovyetler Birliği döneminde toplum tarafından yaşanan tüm baskılara rağmen üç ülkede de Ahıskalı Türk kadınları eğitimde ilerleme göstermiş ve kız çocuklarının okutulması konusunda toplumun bakış açısını değiştirmiştir. Sovyetler Birliği döneminin son yıllarında Ahıskalı Türk kadınları eğitim alabilmekte, mesleğini icra edebilmekte ve ailede etkin bir role sahip olabilmekteydi. Ahıskalı kadınlar artık önemli konumlarda çalışma imkânlarına sahip olmaya başlamışlardır. Bu durum son derece önemlidir, çünkü ailede çocuğun terbiyesi, genel anlamda anadan gelmektedir. Bu yapı sadece kadınları değil Türklerin sosyo-kültürel yapısını da kökten etkilemekteydi.

Çünkü SSCB kültürünün, yaşam tarzından düşünce biçimine kadar, elbette ki her hâlükârda Ahıskalı Türklerin yaşamında olumlu ve olumsuz tarafları söz konusudur (Umarova, 2021).

3.3. Kaynak Kişilerin Eğitim Düzeyleri ve Eğitime Bakış Açıları

Özbekistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da yaşayan Ahıskalı kadınlarla yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'da yürütülen bu çalışmada, ortalama 50 yaş üstü toplam 36 Ahıskalı kadın ile yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Üç farklı cumhuriyette yaşayan kadınlardan elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Kırgızistan ve Özbekistan bölgelerinde kadınların ve kızların eğitim almalarına olumlu yaklaşılırken Kazakistan bölgesinde ise tam tersi bir durumla karşı karşıya gelinmiştir.

Ahıskalıların hayata bakış açılarında yaşadıkları cumhuriyetlerin nüfusu, ekonomik durumu ve çevresi, önemli rol oynamıştır. Örneğin; Kırgızistan'ın başkenti Bişkek (o zamanki Frunze), Sovyetler Birliği döneminde çok gelişmiş bir şehirdir. Sovyetler Birliği'nin bu şehre yaptığı yatırımlar sonucunda bu şehrin hızlı bir şekilde geliştiği bilinmektedir. O dönemlerde bu şehirde yaşayanların çoğu eğitimlidir. Sovyetler Birliği'nin diğer cumhuriyetlerinde olduğu gibi Kırgızistan'da da temel eğitim 10 yıldır ve herkes bu eğitimi tamamlamak zorundaydı. Kızların hepsi üniversite eğitimi almasalar da temel eğitimin alınması zorunluydu. Sovyetler Birliği coğrafyasında yaşayan bütün çocuklar millete bakılmaksızın bu eğitime tabi tutulurdu ve çocuklarını okula gönderemeyen ebeveynler için hapis cezası uygulanırdı. Bu, Sovyetler Birliği'nin eğitim politikasıydı.

Devlet için vatandaşların bilgili ve okuryazar olması beklenirdi. Bişkek'te yaşayan Ahıskalı kızların eğitim süreçleri biz nebze olumlu ilerlerken Bişkek'ten daha küçük yerlerde yaşayanların durumu farklılık göstermekteydi. Örneğin, Bişkek'in yakınlarında bulunan Kent şehrinde de Ahıskalı Türkler yaşamaktadır. Burada eğitim görenlerin sayısı Bişkek şehrine göre daha azdır. Aile eşrafı, akrabalar ve çevrenin kız çocuklarını kınamaları ve toplumca eğitimin gereksiz bulunması kızların okumalarına ciddi derecede engel oluşturmaktaydı. Bundan dolayı Ahıskalılarda kız çocukları pek okutulmazdı. Yine de yapılan bu çalışmada Kırgızistan'da en çok eğitim alan, en çok özgür yaşayan ve farklı mesleklere sahip olanların Ahıskalı kadınlar olduğu görülmüştür.

Kırgızistan'da mülakat yapılan Ahıskalı kadınların isimleri, doğum tarihleri, eğitim durumları ve meslekleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 4. Kırgızistan'da görüşmeye katılan kadınların doğum tarihleri, eğitim durumları ve meslekleri

İsim ve soy isim	Eğitim durumu	Mesleği
1 Fahriya İslamova (1951)	10. sınıf	Ev hanımı
2 Salima Ayvazova (1963)	10. sınıf + üniversite	Mağaza satış yetkilisi
3 Zuhra Muhadinova (1953)	10. sınıf	Ev hanımı
4 Hatice Aliyeva (1958)	10. sınıf	Ev hanımı
5 Mahiba Usmanova (1964)	10. sınıf + üniversite	Ev hanımı
6 Gulnara Aslanova (1968)	10. sınıf + üniversite	Avukat
7 Turunç Sarvarova (1953)	10. sınıf + üniversite	Rus dili ve edebiyatı öğretmeni
8 Fikriya Bilalova (1952)	10. sınıf + üniversite	Milletvekili, iş kadını
9 Nazli Mamedova (1951)	10. sınıf + üniversite	Beden eğitimi öğretmeni
10 Madina Usmanova (1968)	10. sınıf + üniversite	Ev hanımı
11 Zarifa Niyazovna (1956)	10. sınıf + üniversite	Ekonomist
12 Gülzada Dairova (1952)	10. sınıf + üniversite	Mağaza satış yetkilisi
13 Gülmira Umarova (1968)	10. sınıf + üniversite	Coğrafya hocası

Kazakistan'da yaşayan Ahıskalı kadınların durumu, diğer iki cumhuriyete göre farklılık göstermektedir. Yukarıda belirtildiği gibi aile baskısı, çevrenin kınaması ve kızların evliliğe

zorlanmaları pek çok kız çocuğunun eğitimini engellemiştir. Bu ülkede yaşayan çoğu Ahıskalı kız çocuğu, 10 yıllık temel eğitimini tamamlamadan okulu bırakmak zorunda kalmıştır. Kız çocuklarının bir kısmının ailenin maddi durumunun zayıf olmasından dolayı ebeveynlerine yardım etmek için okullarını terk ettikleri, bir kısmının ise aile baskısıyla evlendikleri görülmüştür. Kazakistan'da Ahıskalı Türkler, çoğunlukla Almatı, Çimkent ve Taraz şehirlerine bağlı kırsal kesimlerde ikamet emektedirler. Sovyetler Birliği döneminde İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan ekonomik sıkıntılardan dolayı Ahıskalı Türk kadınları genellikle kolhoz ve sovhozlarda çalıştırılmıştır. Katılımcıların da belirttikleri gibi üniversite okuma hayalini gerçekleştirmek için çeşitli yollara başvurmalarına rağmen başarılı olamamışlardır. Yapılan bu araştırmada görülüyor ki Kırgızistan ve Özbekistan'a göre Kazakistan'da okuyan kızların sayısı hayli düşüktür.

Kazakistan'da mülakatın yapıldığı Ahıskalı kadınların listesi, doğum tarihleri, eğitim durumları ve meslekleri aşağıda verilen tabloda belirtilmiştir:

Tablo 5: Kazakistan'da görüşmeye katılan kadınların doğum tarihleri, eğitim durumları ve meslekleri

№	İsim ve soy isim	Eğitim durumu	Mesleği
1	Gülistan Çuçuladze (1954)	8. sınıf	Fabrika çalışanı
2	Maynur Mamo (1968)	10. sınıf + üniversite	Doktor
3	Solmaz İssa (1955)	10. sınıf + üniversite	Kütüphane müdürü
4	Elmira Öztürk (1966)	10. sınıf + üniversite	Okul öncesi eğitim
5	Kulma Guliyeva (1941)	10. sınıf + üniversite	Rus dili ve edebiyatı
6	Muhabbat Satayeva (1958)	10. sınıf + üniversite	Paramedik
7	Zulfiya Bakirova (1990)	10. sınıf + üniversite	Tercümanlık
8	Kokoş Nazimova (1932)	3. sınıf	Ev hanımı
9	Leyla Aydinova (1970)	10. sınıf + üniversite	Hemşire
10	Mina Azizova (1965)	8. sınıf	Ev hanımı
11	Duriya Aliyeva (1955)	10. sınıf + üniversite	Polis
12	Güneş Tursunova (1948)	10. sınıf + üniversite	Pasaport dairesi memuru
13	Nuriya Aliyeva (1960)	5. sınıf	Ev hanımı
14	Hakikat Umarova (1967)	10. sınıf	Ev hanımı
15	Güneş Guseynova (1958)	10. sınıf	Ev hanımı

Özbekistan'da ulaşılan az sayıdaki Ahıskalı kadınlarla yapılan görüşme sonucunda diğer iki cumhuriyette yaşayan Ahıskalı kadınlara nazaran okumuş kesimin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Elde edilen verilere göre Sovyetler Birliği döneminde Özbekistan'ın çok daha gelişmiş olduğu, kadınların çoğunun eğitim gördüğü ve bir kısmının üniversite eğitimini tamamladıkları görülmüştür. Şunu da belirtmek gerekir ki kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre, Kırgızistan ve Kazakistan'da açık öğretim eğitimi vardı. Okumak isteyenlerin bir kısmı üniversiteye gitmeden uzaktan eğitim alırdı. Özbekistan'da ise Ahıskalılar yaşadıkları yerlere yakın eğitim kurumlarında okuma fırsatını değerlendirirdi. Eğitim alamayanlar ise ya okullardan uzak yerlerde yaşayanlar ya da evliliğe zorlananlar idi.

Özbekistan'da mülakatın yapıldığı Ahıskalı kadınların listesi, doğum tarihleri, eğitim durumları ve meslekleri aşağıda verilen tabloda belirtilmiştir:

Tablo 6: Özbekistan'da görüşmeye katılan kadınların doğum tarihleri, eğitim durumları ve meslekleri

№	İsim ve soyisim	Eğitim durumu	Mesleği
1	Rumiya Rosayeva (1963)	8. sınıf	Ev hanımı
2	Gulsara Muhtasimova (1964)	10. sınıf + üniversite	Ev hanımı
3	Ayşa Arslanova (1955)	10. sınıf + üniversite	Filolog
4	Mavlüda Mavlüdova (1960)	10. sınıf + üniversite	Hemşire
5	Raisa Mahmudova (1958)	10. sınıf + üniversite	Okul öncesi öğretmeni

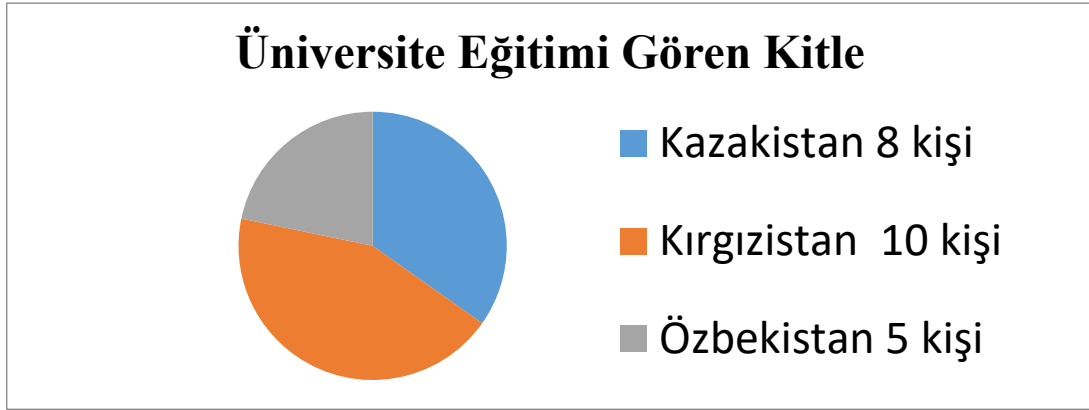
6	Sabriya Husanova (1957)	8. sınıf	Ev hanımı
7	Bilüra Aslanova (1949)	8. sınıf	Ev hanımı
8	Kamila Mahmudova (1952)	10. sınıf + üniversite	Doktor

Yarı yapılandırılmış mülakatlar sonucunda elde edilen verilere bakılırsa görülüyor ki her üç ülkede de okumak yerine aile büyükleri tarafından kız çocuklarının evlendirmeleri daha uygun görüldüğünden okuma oranı hayli düşüktür. Ahıskalılarda okuyan kız çocuklarının doğru yoldan çıkacakları, yani iyi bir eş ve anne olamayacakları düşünülmektedir. Ahıskalılar, kız çocuklarının Rus dilinde eğitim alarak, Rus kültürünü benimseyerek kendi benliklerini kaybedip Ruslaşmalarından endişe duymaktaydı. Bir kadının öz benliğini yitirmesi, kuracağı ailenin de temelini sarsacağı düşünülür. Zira kadın ailenin temel yapı taşıdır. Ahıskalılara göre okumuş kadınlar, kendi ayaklarının üzerinde durabilen ve nispeten erkeğe az itaat eden kadındır. Bu durum da Ahıskalıların geleneklerine ters düşen bir durumdur. Farklı bir düşünce, görüş ve hayat tarzı Ahıska toplumunda bir bozulma olarak görülmektedir.

Toplumun bu zihniyetine aldırmaııp eğitime devam eden kız çocukları, bu endişelerin yersiz olduğunu ispatlayarak kendilerinden sonra okumak isteyen kız çocukların yolunu açmışlardır. Eğitim görmüş kadınlar eğitimlerini tamamladıktan sonra köylerine, yaşadığı yerlere dönünce, layıkıyla çalışınca ve büyük başarılarla imza atınca toplum içerisinde değer kazanmaya başlamıştır. Sovyetler Birliği döneminin son yıllarında ve sonrasında kız çocuklarının eğitim almaları için daha çok yollar açılmıştır. Kaynak kişilerden elde edilen verilere göre yaşamış oldukları zorluklara boyun eğmeyip, kendi çapında yüksek dereceye gelmiş Ahıskalı kadınların hikâyeleri gurur vericidir. Mesleğinin profesyonel kimliklerinin yanında iyi birer anne kimliğiyle de toplumda yerini almaktadırlar.

Yapılan görüşmeler neticesinde okumuş olanlar farklı eğitim kurumlarında eğitim almalarına rağmen genel itibarıyla Rus dili ve edebiyatı, matematik, cebir, coğrafya, tarih, dünya tarihi gibi ortak dersler görmüşlerdir. Eğitim aldıkları ülkeye ve alanlara göre de Kazak, Kırgız veya Özbek Türkçesi dersi, sanat alanından resim ve müzik, temel beceri dersleri, beden eğitimi, yabancı dillerden de Almanca veya İngilizce dersleri almışlardır. Kendilerine ders verenlerin genellikle Moskova ve Petersburg'dan gelen öğretmenler olduğu belirtilmiştir. Öğretmenler öğrencilerini yetiştirmek için elinden gelen hassasiyeti göstermiştir, çünkü Sovyetler Birliği, eğitimin kalitesine ve güçlülüğe son derece önem vermekteydi. Ortaokul ve lisede başarılı olan öğrenciler, üniversite eğitimi almaları için teşvik edilirdi. Derslerde zayıf öğrencilere destek, zekâ gelişimi zayıf olanlara da özel sınıflar açılırdı. Yine kaynak kişilerin verdiği bilgiye göre, sınıflarda Moldovyalı, Ukraynalı, Rus, Alman, Koreli, Çeçen, Kazak, Kırgız, Özbek, Azerbaycanlı, Kürt gibi topluluklardan öğrenciler de vardı. Sayı itibarıyla Ukraynalı, Rus ve Almanlar daha çoktu, yüksek mevkilerde çalışanlar da yine onlar olurdu. Çuçulzade'nin belirttiği gibi Türk-Müslüman nüfusu genel olarak ağır işlerde çalışır, diğerlerinin emrinde olurdu.

Kaynak kişilerden ülke bazında eğitim alanların sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 7: Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'daki Kaynak Kişilerin Üniversite Eğitim Durumu

3.4. Ülkelere Göre Ahıskalı Kadınların Tercih Ettikleri Meslekler

Yapılan 36 görüşme neticesinde Kazakistan ve Özbekistan'a (en az katılımcı Özbekistan'dandır) nazaran yüksek eğitim alan Ahıskalı Türk kadınları Kırgızistan'da yaşayan kadınlardır. Görüşmenin yapıldığı 13 kişinin tümü 10 yıllık temel eğitim almış, 13 kişiden 10'u da üniversite mezunudur. İkinci yüksek eğitim düzeyine sahip Ahıskalı kadınlar Özbekistan'da yaşamaktadır. 8 kişiden 5'i üniversite mezunu, fakat kaynak kişilerden 3'ü ortaokul mezunudur. Ahıskalı kadınlar açısından eğitim düzeyi en düşük ülke, Kazakistan olmaktadır. 15 kişiden 8'i yüksek eğitim görmüş, 15 kişiden 11'i lise, 2 kişi ortaokul eğitimini tamamlamış, iki kişi ise eğitimlerini yarıda bırakmışlardır. Bunun sebebi ise katılımcıların da belirttiği gibi Kazakistan'ın Sovyetler Birliği döneminde gelişmede çok geride kalmasıdır.

Kırgızistan'daki Ahıskalı kadınlar, 1990-2000'li yıllar arasında ilk kadın konferansını gerçekleştirmiştir. Bu konferansın gerçekleşmesinde iki öncü isim rol oynamıştır: Fikriya Bilalova ve Mahiba Usmanova. Bu konferansta ülkedeki kadınları bir araya toplayıp güncel meselelerin ele alındığı, Ahıskalıların kültürel mirası olan millî danslar ve şarklılar, halk folkloru üzerine konuşmaların yapıldığı belirtilmiştir. Konferansa Kırgızistan Milletler Asamblesi Başkanları, hükümet yetkilileri ve milletvekilleri de davetliydi. Bu faaliyet, Ahıskalı kadınların konumu ile ilgili önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcılardan elde edinilen bilgilere göre Kırgızistan'daki okul eğitimi alan Ahıskalı kadınlar farklı mesleklere ve mevkilere sahip olmuşlardır. Aralarında milletvekili, iş kadını, beden eğitimi öğretmeni, Rus dili ve edebiyatı öğretmeni ve coğrafya öğretmeni, doktor, mağaza satış yetkilisi, avukat-hukukçu, inşaat mühendisi, iktisatçı gibi meslek sahibi kadınlar bulunmaktadır. Kazakistan'da eğitim görmüş Ahıskalı kadınlar kütüphane görevlisi, acil tıp doktoru, okul öncesi ve Rus edebiyatı öğretmeni, hemşire, içişleri pasaport yetkilisi, polis gibi mesleklerde çalışmaktadırlar. Özbekistan'da ise hemşirelik, filoloji, okul öncesi eğitim, doktorluk gibi mesleklerin bulunduğu görülmektedir.

Ahıskalı kadınların meslek seçme durumuna bakılırsa genellikle tıp ve öğretmenlik alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunun sebeplerinden biri ise bunların 'uygun' ve evlilikte sakınca yaratmayacak meslek grubundan olmalarıdır. Rezonanslı meslekler, yani erkeklerin daha çok tercih ettiği meslekler kadınlar için pek yakışık almaz. Ahıskalı kadınların meslek seçiminde şüphesiz ki ailenin büyük bir rolü vardır. Ahıskalılara göre "kadınlara uygun olan meslekler" ve "kadınlara uygun olmayan meslekler" vardır. Mesleklerin içerisinde de Ahıskalı kadınlara uygun mesleklerin doktorluk veya hemşirelik, bir de öğretmenlik olduğu görülmektedir. Örneğin, Kazakistan'daki İçişleri Polisiye Akademisini bitiren ve albay olarak emekli olan Duriya Aliyeva, Sovyetler Birliği döneminde tüm cumhuriyetlerin içinde tek Ahıskalı Türk kadındır. Az rastlanan mesleklerden biri de avukatlık

mesleğidir. Kırgızistan'da yaşayan Gulnara Aslanova bu mesleği icra eden nadir kadınlardan biridir. Özbekistan'da kaynak kişiden alınan bilgiye göre Eğitim Bakanlığında çalışan bir Ahıskalı kadının olduğu bilgisine de rastlanmıştır.

4. SONUÇ

Yapılan bu araştırma neticesinde SSCB dönemi öncesi ve sonrasında Ahıskalı kadınların eğitimlerinin, eğitim politikalarından nasıl etkilendiği, 70 yıllık dönemde ve sonrasında nasıl bir konuma geldiği bilgilerine ulaşılmıştır. Buna göre, Çarlık Rusya'nın, Osmanlı Devleti zamanından bu yana kadın eğitimi konusunda ne durumda olduğu, Sovyetler dönemindeki reformlardan nasıl etkilendiği 36 kadınla yapılan görüşmeler sonucunda analiz edilmiştir. Bu sonuçlara göre, Kırgızistan'da eğitim alan Ahıskalı kadınların Kazakistan'da eğitim alanlara nispeten daha önde olduğu görülmektedir. Özbekistan'ın eğitimde Kazakistan ve Kırgızistan'a nazaran daha güçlü olduğu sonucuna varılmıştır.

Genel itibarıyla aileler, kendi geleneklerini, örf ve adetlerini kaybetme riski ve evlilik kurumunun zedelenmesi korkusundan kız çocuklarının okumalarına imkân tanımamaktadır. Ancak eğitim almış kadınlar, toplum içerisinde endişeye yol açan bu gerekçelerin asılsız olduğunu ispatlayarak toplum içindeki kız çocuklarının okumalarına imkân tanınmasına ve bu yolda engellerin kaldırılmasına katkı sağlamıştır. Çevrenin baskısına rağmen farklı mesleklerde eğitim gören kadınların sayısı hayli artmıştır.

Kaynak kişilere sorulan “Kızlara hangi tavsiyede bulunursunuz?” sorusuna verilen tek cevap “Kızlar kesinlikle okutulmalıdır” şeklinde tek cevap verilmiştir. Ayrıca kaynak kişiler tarafından her kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesinin önemi vurgulanmıştır. Üstelik eğitim almış kadınların evlilik konusunda da daha sağlıklı karar verebileceği aşikârdır. Okumuş anne, okumuş aile demektir. Eğitim seviyesinin yükselmesi ile kadın da sosyo-kültürel açıdan farklı bir konuma yükselecektir.

Extended Summary

Introduction

In this study we have discussed the issue of education of Ahıska women in the pre-USSR, USSR and post-USSR periods. Looking at studies on women's education, it is clear that women have always had difficulties in education throughout history. Ahıska Turkic women are also included in what we call this. With the outbreak of the First World War, the change in the world system also affected women's educational institutions. The destruction of the Ottoman Empire and Tsarist Russia brought a certain change in their lives. Trying to keep up with the changing system, they have faced a world war, and in a very short time a new war took place, that's the Second World War. With the World War II, their destiny underwent a fundamental change. But in addition to the tragedies, the reforms in education became a good opportunity for women. Education, which had always been more or less forbidden, now became compulsory at the state level. One of the main reasons is that men cannot go to war and come back.

Women were no longer just in charge of the household, but also in charge of the whole country when it is necessary. The perception and position of women in Soviet society changed. Russians were fully educated, one of the main reasons is that higher education is in the Russian language, even if the schools are in the language of the local people, the university they will be going to will still be in Russian, for this it was even more appropriate for them to study in Russian from childhood. The perception and position of women in Soviet society has changed. Now there are women who work for the country, and in this case children should not distract them. For this reason, the government has opened child care centers and educational institutions such as kindergartens. Because now there is a Turkic woman who can read, work, be an asset to the socialist society and raise a good individual in the family.

During the study, the difference between the republics, the economic situation, the decimation of the population and the reflection on the educational situation of the region. The difficulties and struggles of women in Kazakhstan, Kyrgyzstan and Uzbekistan to get an education are incredible. The stories of women who do not give up on their dreams and do not accept their fate are impressive. The curriculum set by the Soviet Union, was also quite different with the curriculum in that there was no mention of the Turks in the curriculum, information about Turkey, which is the Eastern part of Europe, was only given on the map in the geography classes.

The difference in the level of education of women in Kazakhstan and Kyrgyzstan during the time of the Soviet Union is clearly in evidence. It was known that Uzbekistan had strong development at that time. Although there is a mental similarity, ethnic differences in cities, rural regions and settlements have a positive impact on women's education.

Research Approach

In addition to the digital survey, there were interviews with 36 women from three different countries. The main aim of the analysis was to clarify the educational situation of Turkish women during the USSR period, based on the stories of each of them.

Findings

1. The highest level of education was found in Kyrgyzstan (36 %), 10 out of 13 women (77 %) had a university degree, and 13 out of 13 women (100 %) had 10 years of basic education.

2. The second place in the level of education belongs to Uzbekistan (22%), 5 (62.5%) out of 8 women are university graduates, but not all of the remaining 3 (37.5%) women have completed 10 years of school.

3. Kazakhstan (42%) is the country with the lowest level of education among interviewed Ahıska Turks, 8 (47%) out of 15 women have higher education, unfortunately, most of them (27%) have not completed 10 years of primary education.

Women in Kyrgyzstan also held the first women's conference between the years 1990-2000. Fikriya Bilalova and Mahiba Usmanova were the two leading names in the realization of this conference. Presidents of Kyrgyzstan's National Assembly, government officials and deputies were also invited to the conference, and the president could not attend because he was out of office. This is an important development for the position of women.

Women in Kyrgyzstan have had different professions and careers. Among them national chairman, businesswoman, physical education teacher, Russian language, literature teacher, geography teacher, doctor, sales representative, lawyer, civil engineer, economist we are proud to have as his occupation. This is a great achievement, especially considering the conditions of that time.

In Kazakhstan, there are different professions among the students, such as librarian, emergency medicine doctor, preschool education, Russian literature department, nurse, foreign languages, internal affairs passport officer, police, etc.

Professions such as nursing, philology, preschool education and doctors stand out in Uzbekistan.

Looking at the information we gave above, we can conclude that either medical or educational departments were chosen as the majority. The Buddha says that the families' right of choice is limited. Professions "suitable" for women and professions not "suitable" for women. For example, in Kazakhstan, one has graduated from the Police Academy of Internal Affairs, one was a lawyer in Soviet period. According to the information received in Uzbekistan, there is a lady (unfortunately we could not reach her) working in the Ministry of Education, which is in a rare profession.

Discussion, Conclusions and Recommendations

According to our findings, we have tried to explain how Ahıska women were affected by their education and education policy in the USSR, pre-USSR and post-USSR periods, how they were in the period of 70 years and after, in what situation they benefited. We analyzed the situation of women's education since the Tsarist Russian-Ottoman period and how it was affected by the reforms during the

Soviet period by interviewing a total of 36 women. Contrary to what was thought, we found that Kyrgyzstan is a few steps ahead of Kazakhstan. We saw the gaps in the educational status of women in two countries. We have confirmed that Uzbekistan can be stronger in education compared to Kazakhstan and Kyrgyzstan, with a certain part receiving education there.

There is the question of refusing to send a girl to childhood education because of the loss of family traditions, customs and traditions, the main fear of damaging the institution of marriage. Forced marriages have destroyed many lives. It is a significant increase in the disappearance of the perception of a woman who has read - a distorted woman. Despite the pressure of the environment, our women who work in different professions have increased the belief that many things can be achieved in this life if case they want to.

Finally, when we asked the women what advice they would give to girls, the answer was: "Read. Because every woman should be able to stand on her own two feet, they should not rush into marriage. Our women think it is healthier to have an education before marriage. This means that studying does not harm the institution of marriage, but rather strengthens it. A conscious marriage is a healthy marriage. A mother who reads means a family which reads. With the increase in the level of education, the position of women in the socio-cultural structure has gained a different status.

Despite all the difficulties, I am eternally grateful to our women who have fulfilled their dreams and raised a good generation. Because behind every successful person there is always a woman, usually a mother, sometimes a sister, sometimes a wife... Each story is flattering.

KAYNAKÇA

- Agezova, S. ve Mussa, M. (2022). *Tarihten sayfalar: bir kadın, bir ömür...* DATÜB Yayını.
- Aliyeva Çınar, M. (2019). *Ahıskalı Türklerin romanında 1944 sürgünü. 2. uluslararası Türk toplulukları bilgi şöleni: Ahıska Türkleri içinde* (212-219). (Ed. M. Aliyeva Çınar, İ. Çınar, S. Kırılı), Türk Ocakları Bursa Şubesi Yayınları.
- Aydınğün, A. ve Aydınğün İ. (2014). *Ahıska Türkleri: ulusötesi bir topluluk- ulusötesi aileler*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.
- Buckley M. (1985). *Soviet Interpretations of the Woman Question* (Ed: B. Holland), Soviet Sisterhood, University of Warnick, p. 24-50.
- Çınar, İ. (2018). Atabek yurdu etnopedagojisi: Ahıska örneği, *Turkish Studies*, Volume 13/4, p. 363-386.
- Karakuş, G. (2019). Sovyetler Birliği'nde kadının konumuna genel bakış, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6/3, 1580-1598.
- Karasar, N. (1998). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Nobel Yayınları.
- Goca Memmedli, G. (2021). *Ahıska bölgesinde Türklerin eğitim tarihi*. Eğitim yayınevi.
- Özkan, U. B. (2022). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. (5. Baskı). Pegem Yayınları.
- Umarova, S. (2021). *Etnisite ve kimlik: Ahıska Türklerinin hikâyesi*, [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>. (Erişim Tarihi: 10.02.2023).